

“МОНГОЛ УЛСАД ЭХ, ХҮҮХЭД, НЯРАЙН ЭНДЭГДЛИЙГ БУУРУУЛАХ ТӨСӨЛ”-ИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛСНЭЭР МОНГОЛ УЛСЫН ЭДИЙН ЗАСАГ, ТУХАЙН САЛБАРТ ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ, ҮР ДАГАВРЫН ТАЛААРХ ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

1. Өнөөгийн нөхцөл байдал, төсөл хэрэгжүүлэх хэрэгцээ, шаардлага

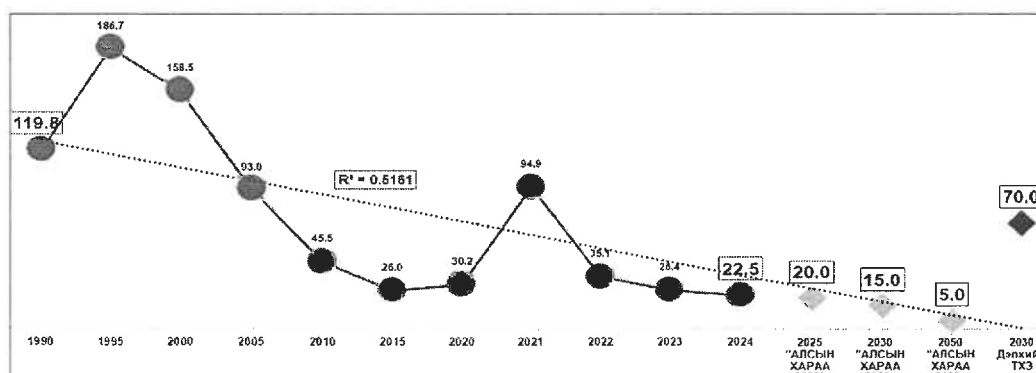
Өнөөгийн нөхцөл байдал

2025 оны эхний 7 сард 31426 эх амаржиж, 31665 хүүхэд амьд, 146 ураг амьгүй төрж, төрөлт өнгөрсөн оны мөн үеэс 2115, амьд төрөлт 2132 тохиолдлоор буурсан. 2025 оны эхний 7 сард улсын хэмжээнд 100 эх хүндэрч, 90 эхийн амь нас аврагдаж, 10 эх эндэж, эхийн эндэгдлийн харьцаа 31.6 просантимил буюу 100,000 төрөлт тутамд 31.6 эх эндсэн статистик байна.

Хүснэгт 1. Эх, хүүхдийн эрүүл мэндийн үзүүлэлт, 2021-2025 оны эхний 7 сар, Монгол Улс

ҮЗҮҮЛЭЛТ	2021 I-VII	2022 I-VII	2023 I-VII	2024 I-VII	2025 I-VII	2025 I-VII сар 2024 I-VII сар
Амьд төрөлт	43036	36004	38532	33797	31665	2132 тохиолдлоор буурсан
Эхийн эндэгдэл	39	14	9	6	10	4 тохиолдлоор өссөн
Эхийн эндэгдлийн харьцаа	90.6	38.9	23.4	17.8	31.6	13.8 просантимилээр өссөн
Эхийн ноцтой хүндрэл	103	101	118	103	90	13 тохиолдлоор буурсан
Эхийн ноцтой хүндрэлийн харьцаа	2.4	2.8	3.1	3.0	2.8	0.2 промилоор буурсан
Нярайн эндэгдэл	357	285	321	250	277	27 тохиолдлоор өссөн
Нярайн эндэгдлийн түвшин	8.3	7.9	8.3	7.4	8.7	1.3 промилоор өссөн
Нярайн эрт үеийн эндэгдэл	275	205	209	164	202	38 тохиолдлоор өссөн
Нярайн эрт үеийн эндэгдлийн түвшин	6.4	5.7	5.4	4.9	6.4	1.5 промилоор өссөн
Нярайн хожуу үеийн эндэгдэл	82	80	112	86	75	11 тохиолдлоор буурсан
Нярайн хожуу үеийн эндэгдлийн түвшин	1.9	2.2	2.9	2.5	2.4	0.1 промилоор буурсан
Нялхсын эндэгдэл	488	444	488	410	436	26 тохиолдлоор өссөн
Нялхсын эндэгдлийн түвшин	11.3	12.3	12.7	12.1	13.8	1.7 промилоор өссөн
Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл	567	564	591	513	527	14 тохиолдлоор өссөн
Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин	13.2	15.7	15.3	15.2	16.6	1.4 промилоор өссөн
Төрөлхийн хөгжлийн гажиг	379	314	311	238	293	55 тохиолдлоор өссөн
Төрөлхийн хөгжлийн гажгийн түвшин	8.8	8.7	8.1	7.0	9.3	2.3 промилоор өссөн

2025 оны эхний 7 сард тав хүртэлх насны хүүхдийн болон нялхсын эндэгдлийн шалтгаанд перинатал үед үүссэн эмгэг (нярай), төрөлхийн хөгжлийн гажиг, амьсгалын тогтолцооны өвчин, осол гэмтэл зонхилон тохиолдсон.

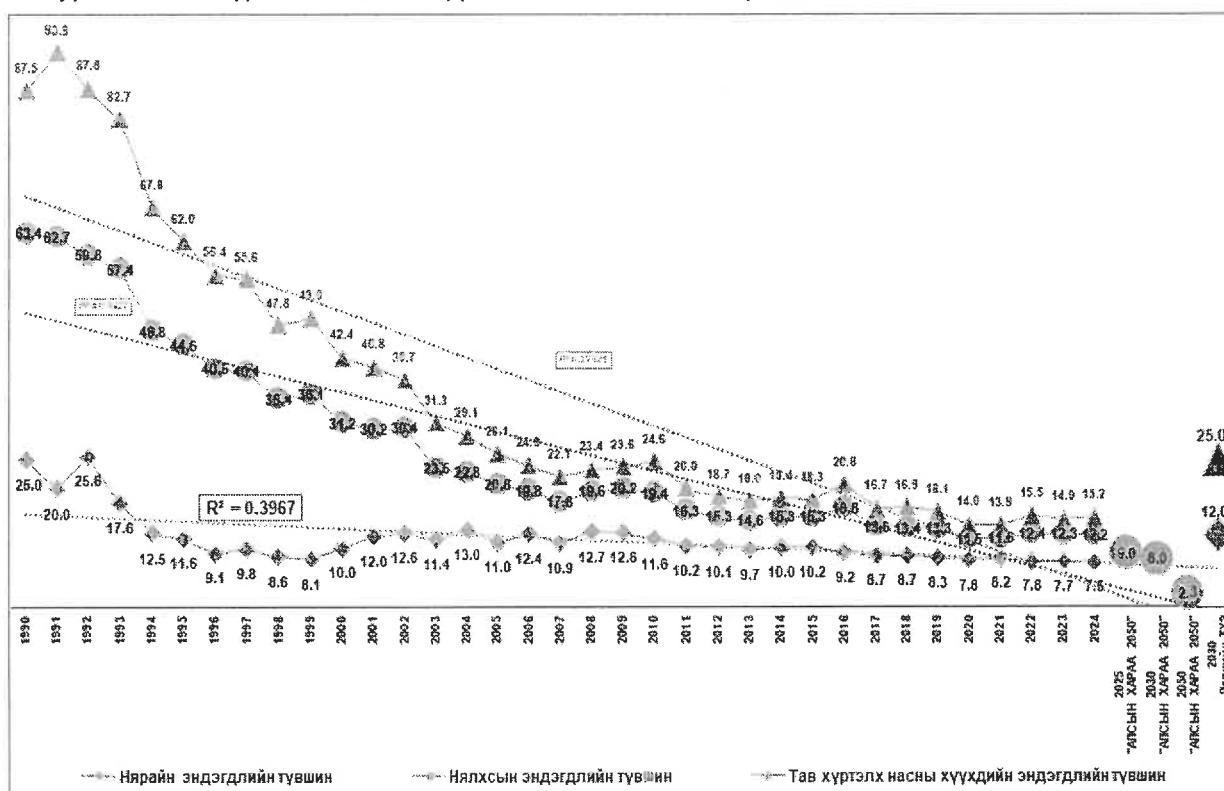

Зураг 1. Эхийн эндэгдлийн харьцаа, Монгол Улс, 2020-2024 он

Хүснэгт 2. Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн шалтгаан, Монгол Улс, 2021 оны I-VII сар - 2025 оны I-VII сар

Шалтгаан	Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн шалтгаан					Нярайн эндэгдлийн шалтгаан	
	2021 I-VII	2022 I-VII	2023 I-VII	2024 I-VII	2025 I-VII	Амьсгалын гачаал	2025 I-VII
Перинатал үед үүссэн эмгэг	310 54.7	250 44.3	256 43.3	197 38.4	224 42.5	Тархины хүчилтөрөгчийн дутагдал	94 33.9
Амьсгалын тогтолцооны өвчин	23 4.1	71 12.6	78 13.2	85 16.6	74 14.0	Төрөлхийн хөгжлийн гажиг	42 15.2
Осол гэмтэл	58 10.2	72 12.8	74 12.5	75 14.6	67 12.7	Төрөх үеийн бүтэлт	15 5.4
Төрөлхийн хөгжлийн гажиг	94 16.6	91 16.1	112 19.0	88 17.2	85 16.1	Уушгины хатгалгаа	11 4.0
Халдварт ба шимэгчит зарим өвчин	2 0.4	9 1.6	10 1.7	7 1.4	13 2.5	Үжил	15 5.4
Мэдрэлийн тогтолцооны өвчин	16 2.8	28 5.0	18 3.0	27 5.3	32 6.1	Эх доторх халдвар	10 3.6
Хоол шингээх эрхтний өвчин	9 1.6	7 1.2	12 2.0	10 1.9	7 1.3	Гавал доторх цус харвалт	2 0.7
Хавдар	12 2.1	11 2.0	11 1.9	13 2.5	8 1.5	Гэнэтийн үхлийн хам шинж	1 0.4
Бусад	43 7.6	25 4.4	20 3.4	11 2.1	17 3.2	Төрөхийн гэмтэл	1 0.4
Бүгд	567 100.0	564 100.0	591 100.0	513 100.0	527 100.0	Нярайн хахах хам шинж	7 2.5

Зураг 2. Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, Монгол Улс, 2020-2024 он

Үндэслэл

Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл нь аливаа улс орны эрүүл мэнд, хүн амын сайн сайхан аж байдлын чухал үзүүлэлт хэмээн тооцогддог. Тогтвортой хөгжлийн

бодлого-2030 (цаашид “ТХЗ” гэх)-д бүх улс орнууд нялхас болон 5 хүртэлх насны хүүхдийн сэргийлж болох эндэгдлийг тэглэх, тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшнийг 25-аас доош болгон бууруулах, нярайн эндэгдлийн түвшнийг 12-оос доош болгон бууруулах зорилт тавьсан.

Хүснэгт 3. Тав хүртэлх насны хүүхдийн болон нярайн эндэгдэл, Дэлхий дахинд, 1990, 2023 он

ҮЗҮҮЛЭЛТ	1990	2023
Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин (1000 амьд төрөлтөд)	93	44.6
Нярайн эндэгдлийн түвшин	36.6	17.5
Тав хүртэлх насанд эндсэн хүүхдийн тоо	12.6 сая	4.8 сая

ТХЗ-д хүрснээр тав хүртэлх насны 11 сая хүүхэд эндэхээс урьдчилан сэргийлэх боломжтой болно хэмээн тооцоолсон. Дэлхийн тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн 47%-ийг нярайн эндэгдэл эзэлж байна. Нярайн эндэгдлийн зонхилох шалтгаанд дутуу төрөлтийн хүндрэл, төрөлхийн хөгжлийн гажиг, төрөх үеийн хүндрэл, амьсгалын замын цочмог халдвар, үжил орж байна. Харин 29 хоногоос тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн шалтгаанд амьсгалын замын цочмог халдвар, хумхаа, суулгалт өвчин зонхилж байна.

ТХЗ-д хүрэхийн тулд эрүүл мэндийн тогтолцоог бэхжүүлэх, тусламж, үйлчилгээг тэгш хүртээмжтэй үзүүлэх, нийгмийн үндсэн хүчин зүйлсийг шийдвэрлэхэд тасралтгүй хүчин чармайлт гаргах нь чухал. Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэлд нөлөөлж байгаа гол хүчин зүйлс нь улс орны нийгэм, эдийн засгийн хүчин зүйлс (ядуурал, эхийн боловсрол, хоол тэжээл, алслагдсан байдал), эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний хүртээмж, чанартай үйлчилгээ авах зэрэг арга хэмжээг оновчтой зохион байгуулаагүй, дархлаажуулалт хангалтгүй байх зэрэг хүчин зүйлс нөлөөлж байна. Сэргийлж болох хүүхдийн эндэгдлийг бууруулахын тулд хүүхдийг хөхөөр дагнан хооллох, жирэмсэн, төрөх, төрсний дараах үеийн тусламж, үйлчилгээг мэргэшсэн, чадвартай эрүүл мэндийн ажилтнуудад хандах, үзүүлэх, хоол, бичил тэжээлийн хангамж, хүртээмжийг сайжруулах, иргэдэд хүүхдийн өвчний үед илрэх аюултай шинжийн талаар эрүүл мэндийн боловсрол олгох, ус, ариун цэвэр, эрүүл ахуйг сайжруулах, дархлаажуулалтад хамруулах нь зүйтэй.

Эрүүл мэндийн чанартай, хүртээмжтэй тогтолцоог бий болгохын тулд эх, эмэгтэйчүүд, хүүхэд-нярайн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг дэмжих замаар сэргийлж болох эх-хүүхэд-нярайн эндэгдэлд нөлөөлөх хүчин зүйлийг багасгах нь чухал юм. Эмнэлгийн бус нөхцөлд болон сэргийлж болох эх, хүүхдийн эндэгдлийг бууруулах, хүүхдийн хавдрын өвчлөл, төрөлхийн хөгжлийн гажгийн шалтгаант эндэгдлийг бууруулах нь хөтөлбөрийн гол зорилго юм. Гэрийн эндэгдлийг бууруулах, улмаар тэглэх, салбар дундын хамтын ажиллагааг сайжруулах, хавдрын эмгэгийн үеийн эмчилгээний цогц тусламжийг бүрдүүлэх, мэдээллийн тогтолцоог бий болгох, ураг, нярайн эрт илрүүлгийн хүртээмжийг дээшлүүлж, нярайн эрт үеийн нэн шаардлагатай тусламжийг дэлхийн түвшинд хүргэх, шинэ технологийг эмнэлгийн тусламжид нэвтрүүлэх зайлшгүй шаардлагатай байна.

Эхийн ноцтой хүндрэл, үр хөндөлт, дутуу төрөлт, амьгүй төрөлтөөс урьдчилан сэргийлснээр эхийн эндэгдлийг бууруулна. Иймд нөхөн үржихүйн насны эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийн байдал, гэр бүл төлөвлөлт, жирэмсний хяналтын чанар,

хүртээмжийг сайжруулах, эхийн ноцтой хүндрэл, эндэгдэлд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг судлан, эрүүл мэндийн менежментийн асуудлыг шийдэх нь чухал.

2. Салбарын болон эдийн засгийн үр ашиг

Өндөр өртөгтэй эмчилгээ, оношилгооны үйлчилгээг дотооддоо нэвтрүүлэх, гадаад валютын урсгалыг бууруулах, иргэдийн амь нас, хөдөлмөрийн чадварыг хамгаалах.

Одоогийн нөхцөл байдлын шинжилгээ

Дээрх эмчилгээ, үйлчилгээний ихэнхийг гадаад улсад хийлгэж байгаа нь иргэд болон улсын эдийн засагт ихээхэн дарамт учруулж байна.

Хүснэгт 4. Эмчилгээ болон тохиолдлын тоо.

№	Тоногийн нэр	Өртөг тооцох эмчилгээний нэр	Тохиолдлын тоо									
			2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
1	Өндөр өртөгтэй хагалгаа	Элэг шилжүүлэн суулгах	4	5	5	5	4	4	4	4	4	5
2		Бөөр шилжүүлэн суулгах	4	5	4	5	5	4	4	3	3	4
3		Үүдэл эс шилжүүлэн суулгах	3	3	4	4	5	4	2	3	2	3
4	Сэргээн засах	Үе мөч хэвтэн эмчлүүлэх	550	544	550	555	570	571	580	585	590	599
5		Үе мөч өдрийн эмчилгээ	535	535	600	610	611	612	620	625	630	636
6		Тархи мэдрэл хэвтэн эмчилгээ	912	912	912	912	912	912	912	912	912	912
7		Тархи мэдрэл өдрийн эмчилгээ	913	913	913	913	913	913	913	913	913	913
8	Дүрс оношилгоо	Цээжний рентген	39150	39539	39934	40000	40400	40804	41212	41628	42044	42044
9		Хөх харах -1 хөх	1880	1899	1950	1936	1955	1974	1993	2012	2032	2032
10		Хөх харах -2 хөх	1881	1900	1919	1950	1957	1976	1995	2014	2034	2034
11		Хүүхдийн ЭХО	34588	34933	35282	35634	35990	36349	36712	37079	37449	37449
12		Шүдний рентген	5040	5292	5557	5834	6126	6432	6754	7092	7446	7819
Нийт тусламж, үйлчилгээний тоо			85,460	86,480	87,630	88,358	89,448	90,555	91,701	92,870	94,059	94,450

Эдийн засгийн үр өгөөжийн тооцоо

- Гадаад улсад эмчлүүлэх зардал багасна;
- Валютын гадагш урсгал буурна;
- Нас баралт буурна;
- Хүүхдийн амьдралын чанар дээшилнэ.

Монгол Улсаас гадаад улсад элэг шилжүүлэн суулгах мэс засалд ороход БНСУ-д 400-500 орчим сая төгрөг, Энэтхэг, Турк Улсад 150-350 сая орчим төгрөгийн өртөгтэй байна. Мөн асран хамгаалагчийн зардал, бусад шууд бус зардал гардаг.

Монгол Улсад Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн тогтоолын дагуу Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас Элэг шилжүүлэн суулгах өртөг-120 сая, Бөөр шилжүүлэн суулгах хагалгаа-27 сая төгрөгийн санхүүжилттэй байдаг.

Жилийн эдийн засгийн үр дүн

Австрийн хөнгөлөлттэй зээлээр тоног төхөөрөмж авснаар нийт 12 төрлийн тусламж, үйлчилгээнээс Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн тогтоосон одоогийн тарифаар тооцвол жил бүр 3.9 тэрбум төгрөгийн орлого олж, жил бүр 90,000 орчим хүүхдэд тусламж, үйлчилгээг үзүүлэхээр төлөвлөж байна.

Эрхтэн шилжүүлэх тоног төхөөрөмж нь ЭХЭМҮТ-д одоогоор байхгүй тул Улсын нэгдүгээр төв эмнэлгээс тоног төхөөрөмжийг зээлж авч хагалгаа хийдэг. Хэрэв өөрийн эмнэлгийн тоног төхөөрөмжөөр иргэдэд үйлчилгээ үзүүлбэл жилд дунджаар элэг шилжүүлэн суулгах, бөөр шилжүүлэн суулгах, үүдэл эс шилжүүлэн суулгах хагалгаануудыг 4-5 хүүхдэд хийх боломжтой болно.

Сэргээн засах эмчилгээний хувьд одоо байгаа тоног төхөөрөмждөө тулгуурлан жилд 2,900 эх, эмэгтэйчүүд, хүүхдэд тусламж, үйлчилгээ үзүүлдэг байсан бол тоног төхөөрөмж нэмж авснаар жилд дунджаар 3,060 эх, эмэгтэйчүүд, хүүхдэд тусламж, үйлчилгээ үзүүлж, ачааллыг **10.5%-аар** бууруулах тооцоололтой байна.

Хүснэгт 5. Төсөл хэрэгжүүлснээр тусламж, үйлчилгээнд гарах үр дүнгийн талаар

№	Тусламж, үйлчилгээний нэр	Одоо		Төслийн хэрэгжүүлснээр	
		Тохиолдлын тоо	Нийт санхүүжилт	Тохиолдлын тоо	Нийт санхүүжилт
1	Өндөр өртөгтэй хагалгаа	2	147,633,445	12	915,187,531
2	Сэргээн засах тусламж, үйлчилгээ	2,500	1,393,158,000	3,060	1,529,791,600
3	Дүрс оношилгооны тусламж, үйлчилгээ	76,732	1,003,743,750	83,660	1,096,025,000
	Нийт		2,544,535,195 төгрөг		3,541,004,131 төгрөг

Мөн одоогийн байдлаар дүрс оношилгоонд жилд дунджаар 76,732 эх, эмэгтэйчүүд, хүүхдэд тусламж, үйлчилгээг үзүүлж байна. Австрийн Засгийн газрын төслөөр тоног төхөөрөмж нэмэгдсэнээр жилд 83,660 иргэнд үйлчилгээ үзүүлж, ачааллыг **10.9%-аар** бууруулахаар байна.

Эдийн засгийн үр өгөөжийн хувьд, төслийг хэрэгжүүлснээр зөвхөн эдгээр тодорхой тусламж, үйлчилгээгээр тооцоход жил бүр 1 тэрбум төгрөгөөр санхүүжилт нэмэгдэх тооцоололтой байна.